

Dr. sc. Davor Balaz

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet
E-mail: davor.balaz@gmail.com

Dr. sc. Krunoslav Zmaić

Redoviti profesor
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet
E-mail: kzmaic@pfos.hr

Dr. sc. Joško Sindik

Viši znanstveni suradnik
Institut za antropologiju, Zagreb
E-mail: josko.sindik@inantro.hr

ANALIZA MIŠLJENJA PROIZVOĐAČA PŠENIČNOG BRAŠNA NA PODRUČJU ISTOČNE HRVATSKE U ODNOSU NA ODABRANE AGROEKONOMSKE POKAZATELJE

UDK / UDC: 664.7

JEL klasifikacija / JEL classification: Q12, Q13

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 23. travnja 2015. / April 23, 2015

Prihvaćeno za tisak / Accepted for publishing: 7. prosinca 2015. / December 7, 2015

Sažetak

Opći cilj istraživanja bio je utvrditi mišljenja o agroekonomskim pitanjima povezanim s preradom pšenice. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 18 mlinova različitih preradbenih kapaciteta i starosti izgradnje u četirima županijama istočne Hrvatske, s ciljem prikupljanja podataka o činjeničnom stanju, uvjetima proizvodnje i prodaje, a radi sagledavanja tržišnog stanja izdvojenog sektora na tržištu Republike Hrvatske. Podaci su prikupljeni prigodno sastavljenim upitnikom. Fokusirali smo se na obilježja mišljenja prerađivača pšenice, razvrstana u tematska područja: Država – politika – društvo – okoliš, Tehnologija – gospodarstvo, Otkup – prodaja – konkurencija, Razina poslovanja i Utjecaj ulaska u EU. Ispitane su deskriptivne karakteristike tih mišljenja te utvrđene povezanosti i razlike u odnosu na pravno ustrojbeni oblik i županiju u kojoj prerađivači rade.

Ključne riječi: brašno, troškovi, upitnik, proizvodnja

1. UVOD

Mišljenja vezana uz proizvodnju i preradu pšenice često se analiziraju primjenom anketnog instrumentarija. Recimo, ispitivani su stavovi vezani uz procjenu efikasnosti nenavodnjavanih proizvodnih sustava u Wyomingu (Krall i sur., 1991.), o obilježjima sustava navodnjavanja u jednoj općini (Chizari i Noroozi, 2008.), vezano uz korištenje savjetodavnih usluga za poljoprivrednike glede čimbenika uključenih u izradu strategije osiguranja poljoprivrednih usjeva (Fereshteh i Mirakzadeh, 2012.) te u svrhu procjene povećanja učinkovitosti usluge poljoprivrednog osiguranja (Fallah i sur., 2012.). U ovom je članku metoda ankete korištena u analizi mišljenja prerađivača pšenice u istočnoj Hrvatskoj.

Analiza strukturnih obilježja i dinamike proizvodne aktivnosti i proizvodnih čimbenika u **prerađivačkoj industriji** Republike Hrvatske u cjelini, u razdoblju od 1997. do 2007. godine, s tehnološkim razinama i pojedinim odjeljcima prerađivačke industrije, pokazala je kako struktura prerađivačke industrije Republike Hrvatske nazaduje i sve više zaostaje te gubi konkurentnost za europskom prerađivačkom industrijom (Rašić-Bakarić i Vizek, 2010.) Primjena pokazatelja disperzije i koncentracije, komparativnih prednosti, specijalizacije u intraindustrijskoj razmjeni, horizontalne i vertikalne specijalizacije i izvozne konkurentnosti, pokazala je da najveći broj sektora prerađivačke industrije u Hrvatskoj nema izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni (Buturac, 2008.). Važan segment u utvrđivanju makroekonomskih čimbenika Republike Hrvatske (RH) jest utvrđivanje pozicije i otkrivene konkurentne prednosti hrvatske prerađivačke industrije u vanjskotrgovinskoj razmjeni (Bezić i sur., 2011.). Međutim, RH vlastitom proizvodnjom ne podmiruje potrebe i ima skupu hranu: izdaci po stanovniku dvostruko su veći nego u Europskoj Uniji (EU) (Bilić, 2009.). Hrvatska je poljoprivreda prije stotinjak godina bila sličnija zapadnoeuropskoj negoli danas jer je Europa posljednjih 50 godina zajednički rješavala probleme programiranjem i zaštitom proizvodnje, potporom proizvođača i uređenjem tržišta poljoprivrednih proizvoda, dok je Republika Hrvatska išla gotovo suprotnim putem. Ovaj jaz se ogleda u veličini posjeda, vlasničkoj strukturi, prinosima i konkurentnosti, što se vidi i u sposobnosti rješavanja viška poljoprivrednog stanovništva, uza zadržavanje naseljenosti seoskih područja (Bilić, 2009.).

U Republici Hrvatskoj **žitarice** čine više od dvije trećine ukupno zasijanih površina. Kukuruz je dominantna žitarica i pokriva 56%, a pšenica 33% ukupne površine zasijane žitaricama, a proizvodi se uglavnom na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (Petrač i Zmaić, 2005.). Analize graničnog prinosa žitarica u RH tijekom dužega vremenskog razdoblja potvrđuju da promjene u prinosu nisu ujednačene, odnosno osciliraju glede prosječnog prinosa i trenda razvoja (Petrač i Zmaić, 2005.). Ovaj podatak, kao i činjenica da od žitarica prinosi u RH nisu uvijek zadovoljavajući u usporedbi s rezultatima postignutim u RH, ukazuje na nedovoljnu iskorištenost potencijala žitarica (Petrač i Zmaić, 2005.).

Relativno nizak prinos pšenice u Republici Hrvatskoj, u odnosu na zemlje **Europske unije**, leži u nepovoljnoj posjedovnoj strukturi, bilo da je riječ o usporedbi korisnika komercijalnih potpora ili onih koji navedene potpore ne koriste (Petrač i Zmaić, 2005.). Drugim riječima, postoji još uvijek velika usitnjenost poljoprivrednih površina, pri čemu je prosjek obradivih površina oko 5,6 hektara, uz prisutnu veliku isparceliranost od pet parcela po poljoprivrednom gospodarstvu (Ministarstvo poljoprivrede, 2013.). Međutim, ključ uspjeha proizvodnje pšenice jest usmjerenost primjeni kvalitetne agrotehnike, uz podršku pripadnih agroekonomskih mjera (Petrač, 1998.). Analizom trendova proizvodnje, iskorištenja zemljišnih kapaciteta i potrošnje pšenice u Hrvatskoj u dosadašnjem razdoblju te projekcijom u budućnost, ističu se mogućnosti i potencijali u proizvodnji i preradi pšenice, koje bi svakako trebalo uvažavati prilikom određivanja mjera agrarne politike (Petrač, 1998.). Uz nepovoljnu posjedovnu strukturu, razlozi negativnih trendova proizvodnje i prerade pšenice mogu se sagledati preko: općih makroekonomskih problema povezanih s prilagodbom gospodarstva novim tržišnim uvjetima; nedostatnog volumena potražnje i proizvodnje neprilagođene novim zahtjevima potrošača; privatizacije mlinskih industrijskih postrojenja i usvajanja smjernica tržišnog poslovanja; nepovoljnih socioekonomskih, demografskih i gospodarskih kretanja; problema prilagodbe proizvođača i prerađivača novim tržišnim zahtjevima, fokusiranim na visoku kvalitetu konačnih proizvoda (Petrač, 1998.).

Uspješnost proizvodnje i **prerade pšenice** rezultat je istodobnog djelovanja velikog broja čimbenika koji u određenom vremenu i na određenom prostoru djeluju s različitim intenzitetom i u različitim međusobnim odnosima. Raspoloživi pokazatelji ukazuju kako je mogućnost hrvatske poljoprivrede glede proizvodnje i prerade pšenice ostvarivanje znatno veće izvozne ekspanzije. Svi navedeni negativni čimbenici utječu na pad proizvodnje i smanjenje izvozne ekspanzije te se mogu svesti na nedovoljnu konkurentnost RH u odnosu na zemlje EU i zemlje u okruženju (Petrač i Zmaić, 2005.). Naime, u registru mlinara, uvoznika i proizvođača brašna, namjenskih smjesa i koncentrata upisano je 193 mlinara, 11 proizvođača brašna, namjenskih smjesa i koncentrata, 47 uvoznika brašna, 35 uvoznika namjenskih smjesa i koncentrata te 7 pravnih subjekata koji se bave prepakiranjem brašna. Prema evidencijama Ministarstva poljoprivrede (2013.), 10 najvećih mlinara proizvede 70% domaćeg brašna. RH posjeduje mlinsku industriju koja je najvećim dijelom izgrađena korištenjem dostupnih tehnologija u bivšoj Jugoslaviji (FAO, 2009.). S druge pak strane, pokazalo se da mlinska kvaliteta brašna ovisi čak 70% – 80% o kvaliteti kultivara pšenice (Ugarčić-Hardi, 2002.), koji u nas nije dovoljno kvalitetan. Mlinsku industriju karakterizira zastarjela tehnologija i nedovoljno korištenje kapaciteta mlinova koji su za 30% veći od stvarnih potreba. Ulaskom u EU, hrvatska mlinska industrija treba odgovoriti na zahtjeve navedenog tržišta eventualnim uvođenjem novih tehnologija za proizvodnju hidrotermički obrađenog brašna, brzokuhajuće prekrupe, uz poboljšanje kvalitete već postojećih proizvoda, što će uvjetovati daljnje profiliranje određenoga broja mlinara, koji će uvođenjem novih

tehnologija proizvoditi jeftinije brašno s proširenim proizvodnim programom (Petrač i Zmaić, 2005.).

Prerada pšenice u istočnoj Hrvatskoj ima vrlo bogatu tradiciju (Vrbanus, 2012.). Naime, u proteklom je desetljeću u Republici Hrvatskoj bilo prosječno zasijano 550 tisuća hektara, a proizvedeno je prosječno 3 milijuna tona pšenice. Iako su u istočnoj Hrvatskoj uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju i preradu puno bolji nego u drugim dijelovima Hrvatske, uočljivi su trendovi starenja poljoprivrednog stanovništva i nesmanjivanje latentne nezaposlenosti, uz prateće nepružanje šansi za život mlađim naraštajima u ruralnoj sredini (Baban, 2002.). Slavonija i Baranja, premda tradicionalno najruralniji prostori u Republici Hrvatskoj, doživljavaju promjene slične ostatku zemlje, kako marginalizacijom značenja poljoprivrede za ukupni društveni razvoj tako i transformacijom ruralnog prostora. Ovi se trendovi mogu pratiti preko promjena obrazovne i profesionalne strukture stanovnika sela, njihova osobnog viđenja kvalitete života u selu i gradu te putem njihove percepcije sadržaja svojstvenih selu, odnosno gradu (Šundalić, 2009.).

Svrha provedenog istraživanja jest utvrditi odabrane agroekonomske pokazatelje učinkovitosti prerade pšenice u županijama na širem području istočne Slavonije. Operacionalizirana su četiri koncepta koja su oblikovana u mišljenja (stavove i procjene) prerađivača pšenice, razvrstana u više tematskih područja:

- makroekonomsko, odnosi se na percepciju nositelja poljoprivredne politike i indikatora poljoprivredne proizvodnje/prerade;
- tehničko-tehnološko, odnosi se na percepciju primjene tehničkih postupaka i tehnološke razine proizvodnje i prerade pšenice;
- tržišno, odnosi se na percepciju činitelja ponude i potražnje za pšenicom i proizvodima od pšenice;
- međunarodno okruženje, odnosi se na percepciju ekonomskih učinaka poslovanja poslovnih subjekata na međunarodnom tržištu.

S obzirom na tematska područja i nalaze prethodnih istraživanja, određeni su specifični **ciljevi** istraživanja: utvrditi međusobnu povezanost između pojedinih gledišta (tematskih područja) mišljenja o preradi pšenice te povezanost tih mišljenja s izabranim agroekonomskim pokazateljima (1); utvrditi razlike u različitim gledištima mišljenja vezanim uz preradu pšenice ovisno o vrsti poslovanja (2); utvrditi razlike u različitim gledištima mišljenja vezanim uz preradu pšenice ovisno o županiji (3).

Pretpostavili smo da će prerađivači pšenice vjerojatno imati međusobno statistički značajno povezana mišljenja u vezi s različitim tematskim područjima vezanim uz preradu pšenice, odnosno da će navedena mišljenja varirati ovisno o županijama. Drugim riječima, vjerojatno je da će prema različitim tematskim područjima prerađivači pšenice imati u podjednakoj mjeri pozitivan (ili negativan) stav, zbog psihološkog fenomena kognitivne disonance (tj. težnje

usklađivanja vlastitih mišljenja, stavova i ponašanja u svrhu izbjegavanja negativnog nagonskog stanja koje se pojavljuje u situacijama kad pojedinac ima dvije spoznaje koje su psihološki nedosljedne) (Egan i sur., 2007.). Međutim, vjerojatno je da mišljenja neće biti jednako pozitivna ili negativna za sva tematska područja vezana uz preradu pšenice, koja su obuhvaćena ovim istraživanjem. Primjerice, vjerojatno će prerađivači pšenice imati velika očekivanja vezana uz procjenu utjecaja pristupanja Europskoj uniji (Sopek, 2011.) na njihovo poslovanje. Variranje mišljenja vezano uz pripadnost županijama s obzirom na različita tematska područja može se očekivati i zbog različitih površina zasijanih pšenicom, različita pedološkog i agroklimatološkoga podneblja, zbog različitih kapaciteta za preradu pšenice te različitog relativnog omjera oblika poslovanja u različitim županijama u ispitanom uzorku.

2. MATERIJAL I METODE

2.1. Uzorak

Prikupljeno je i analizirano ukupno 18 upitnika od isto toliko ispitanika, izabranih namjernim odabirom iz Registra mlinara, uvoznika i proizvođača brašna, namjenskih smjesa i koncentrata Ministarstva poljoprivrede, uzimajući u obzir veličinu i strukturu prerade pšenice, na izdvojenom području istočne Hrvatske (4 županije: Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska županija).

Istraživanjem su obuhvaćeni svi mlinovi većih kapaciteta na području navedenih četiriju županija, u kojima se obavlja 95% ukupne prerade pšenice na danom izdvojenom području (tri manja mlina, tj. malih kapaciteta prerade, nismo uključili u istraživanje). Pri prikupljanju podataka, nitko od potencijalnih ispitanika nije odbio popuniti upitnik. Najveći broj ispitanika bio je iz Osječko-baranjske županije (11), iz Brodsko-posavske bila su 3 ispitanika, iz Požeško-slavonske i Vukovarsko-srijemske županije bila su po dva ispitanika. Prema pravno ustrojbenom obliku, najveći broj ispitanika prerađuje pšenicu u obliku dioničkog društva (9), četvero u obliku obrta, troje kao d.o.o. te dvoje u obliku zadruge. Razlike u zastupljenosti pojedinih pravno ustrojbenih oblika, u odnosu na županiju, nisu se pokazale statistički značajnim (Hi-kvadrat test, $p > 0,20$). U odnosu na agroekonomske pokazatelje (procijenjeni ukupni iznos troškova po jedinici finalnog proizvoda (brašno), ukupni iznos troškova sredstava za rad te ukupni iznos troškova radne snage, sve u 2012. godini), nisu pronađene statistički značajne razlike među županijama ($p > 0,20$), dok je razlika među županijama bila statistički značajna za ukupni iznos troškova materijala proizvodnje ($p < 0,01$). S druge pak strane, niti jedna razlika u gore navedenim agroekonomskim pokazateljima nije bila statistički značajna u odnosu na pravno ustrojbeni oblik (Kruskal-Wallisov test).

2.2. Metoda prikupljanja podataka

Glavno sredstvo za prikupljanje podataka u ovom istraživanju bio je anketni upitnik, koji se sastojao od triju dijelova.

Prvi dio upitnika činila su opća pitanja o preradi pšenice (r.b. 1 – 50), odnosno 50 čestica podijeljenih u pet skupina: Država – politika – društvo – okoliš (9 čestica), Tehnologija – gospodarstvo (9 čestica), Otkup – prodaja – konkurencija (13 čestica), Razina poslovanja (12 čestica) i Utjecaj ulaska u EU (7 čestica). Zapravo, ove skupine mišljenja pokrivaju područja: makroekonomsko, tehničko-tehnološko, tržišno te međunarodno okruženje.

Za čestice s rednim brojevima 3, 4, 5, 16 i 19, na skali od 1 do 5 ispitanici su ocjenjivali u kojoj se mjeri slažu s navedenim tvrdnjama, sa značenjima u rasponu od 1 – uopće se ne slažem, do 5 – u potpunosti se slažem). Za preostale čestice (među prvih 50 čestica ankete), dane su ocjene stupnja utjecaja, razine i drugih procjenjivanih atributa (zbog jednostavnosti nazvane mišljenja), u rasponu od 1 do 5, sa značenjima u rasponu od 1 – vrlo malo ili nimalo do 5 – najveći ili iznimno velik).

Drugi dio upitnika činila je jedna čestica koja opisuje pravno ustrojbeni oblik (r.b. 51), gdje su ispitanici oznakom X označili odgovarajući odgovor. U trećem dijelu upitnika (4 čestice, r.b. 59 – 62), ispitanici su unosili broježane podatke o pripadajućim troškovima (u HRK) po jedinici završnog proizvoda, troškovima radne snage, materijala proizvodnje brašna te sredstava za rad u 2012. godini.

U prilogu dajemo samo pregled varijabli upitnika korištenog u ovom istraživanju, dok je cijelo istraživanje bilo dio većeg projekta, realiziranog u okviru doktorske disertacije (Balaž, 2015.), u kojem je obuhvaćeno ispitivanje proizvođača i prerađivača pšenice u istočnoj Slavoniji, s posebnim upitnikom za proizvođače pšenice te dodatnim agroekonomskim pokazateljima.

2.3. Postupak

Prikupljanje podataka obavljeno je u razdoblju od siječnja do lipnja 2013. godine, ispunjavanjem upitnika na području pet županija istočne Hrvatske. Unaprijed je određen redosljed provedbe pojedinih koraka u postupku prikupljanja podataka. Ispitivanje je provedeno anonimno, s naglašenom znanstvenom svrhom, kako bi se izbjegao bilo kakav utjecaj na ispitanike. Podatke su dale stručne osobe, uposlenici mlinova različitih preradbenih kapaciteta, popunjavanjem upitnika. U skladu s ispitanicima pojašnjenom procedurom, istraživač je ukratko objasnio ispitanicima okvirni cilj istraživanja, uza zamolbu za suradnju, s naglašavanjem visokog stupnja odgovornosti i iskrenosti prilikom odgovaranja na pitanja u upitniku. Ispitanicima je usmeno i pisano dana uputa za rješavanje upitnika, a za ispunjavanje upitnika bilo im je potrebno u prosjeku 25 minuta. Neznatan broj neodgovorenih pitanja vjerojatno ukazuje na preciznost uputa danih ispitanicima prije samog ispitivanja, ali i na

savjesnost ispitivača i ispitanika. Tvrdnje su se ispitanicima pokazale razumljivima i nisu zamijećeni znakovi zamora u ispitanika tijekom ispunjavanja.

2.4. Statistička analiza

Za analizu podataka korišten je statistički paket SPSS 20.0. Deskriptivne statističke metode korištene su u analizi ukupnih rezultata za pojedina tematska područja prvoga dijela prvog upitnika (mišljenja o preradi pšenice): aritmetičke sredine i standardna raspršenja. Apsolutne i relativne frekvencije (zajedno s postocima) korištene su u analizi demografskih obilježja ispitanika. Hi-kvadrat test korišten je za utvrđivanje razlika između pojedinih nominalnih varijabli na području sociodemografskih obilježja uzorka ispitanika. Ukupni rezultati za pojedina tematska područja mišljenja prema preradi pšenice definirani su kao prosječne jednostavne linearne kombinacije procjena za tvrdnje koje sačinjavaju određenu tematsku cjelinu (npr. za tematsko gledište Država – politika – društvo – okoliš zbrojili smo sve procjene za pojedinca i podijelili ih s 9, tj. brojem čestica koje se odnose na ovo gledište mišljenja). Za utvrđivanje povezanosti između pojedinih varijabli korišteni su Spearmanovi koeficijenti korelacije. Za testiranje značajnosti razlika u mišljenjima prema preradi pšenice, ovisno županiji i pravno ustrojbenom obliku, korišten je Kruskal-Wallisov test, kao metoda usporedbe više nezavisnih uzoraka ispitanika.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Među interkorelacijama različitih gledišta mišljenja vezanim uz preradu pšenice, uočljivo je da među svim gledištima mišljenja o preradi pšenice postoje vrlo niske do srednje visoke pozitivne povezanosti, od kojih su četiri i statistički značajne. Drugim riječima, mišljenja o različitim tematskim gledištima vezanim uz preradu pšenice u ispitanika su uglavnom ujednačeni (tablica 1). Najveći broj statistički značajnih korelacija pronađen je za varijablu *Otkup – prodaja – konkurencija* (statistički značajno je povezana čak s trima varijablama: *Utjecaj ulaska u EU, Tehnologija i gospodarstvo* te *Razina poslovanja*). Najviša vrijednost pozitivne statistički značajne korelacije pronađena je između varijabli *Razina poslovanja* te *Tehnologija i gospodarstvo*. Od 25 korelacija različitih gledišta mišljenja vezanih uz preradu pšenice s izabranim agroekonomskim pokazateljima, statistički značajna je samo jedna, i to između gledišta *Tehnologija i gospodarstvo* te *troškova materijala proizvodnje brašna* za 2012. godinu (tablica 1). Drugim riječima, oni koji više sredstava ulažu u materijal za proizvodnju brašna imaju i pozitivnija mišljenja o gledištu *Tehnologija i gospodarstvo*.

Tablica 1.
Povezanost između pojedinih gledišta mišljenja o preradi pšenice te povezanost s izabranim agroekonomskim pokazateljima (Spearmanov koeficijent korelacije)

	Država – politika društvo – okoliš	Tehnologija – gospodarstvo	Otkup – prodaja – konkurencija	Razina poslovanja	Utjecaj ulaska u EU	Troškovi po jedinici finalnog proizvoda (brašno)	Troškovi materijala proizvodnje brašna	Iznos troškova sredstava za rad	Iznos troškova radne snage
Država – politika društvo – okoliš	1	,235	,289	,085	,419	-,300	-,007	-,296	-,186
Tehnologija gospodarstvo		1	,515*	,725**	,406	,574	,600*	-,162	,311
Otkup – prodaja – konkurencija			1	,774**	,617**	,119	,231	-,231	-,015
Razina poslovanja				1	,450	,515	,381	-,203	,261
Utjecaj ulaska u EU					1	,255	,005	-,260	-,090

Legenda: osjenčano područje – interkorelacije mišljenja

U tablici 2 vidljivo je da postoji samo jedna statistički značajna razlika u mišljenjima vezanim uz preradu pšenice ovisno o pravno ustrojbenom obliku. U gledištu *Tehnologija proizvodnje i gospodarstvo*, statistički značajno najpozitivnije mišljenje imaju ispitanici koji rade u obliku obrta, dok najnegativnije imaju oni koji posluju u obliku d.o.o. ($p < 0,05$).

Tablica 2.
Razlike u različitim aspektima mišljenja vezanim uz preradu pšenice ovisno o pravno ustrojbenom obliku

Gledišta mišljenja	Pravno ustrojbeni oblik	Arit. sred.	Std. Dev.	Kruskal-Wallis test (p)
Država – politika društvo – okoliš	Zadruga	3,278	0,079	,294
	d.o.o.	2,926	0,321	
	d.d.	2,938	0,315	
	obrt	3,222	0,363	
	Zadruga	2,889	0,157	
Tehnologija gospodarstvo	–d.o.o.	2,519	0,559	,039
	d.d.	3,309	0,484	
	obrt	3,611	0,333	
Otkup – prodaja konkurencija	Zadruga	3,077	0,000	,486
	d.o.o.	2,744	0,270	
	d.d.	3,120	0,841	
	obrt	3,289	0,335	
	Zadruga	2,375	0,059	
Razina poslovanja	d.o.o.	2,389	0,210	,066
	d.d.	3,194	0,732	
	obrt	3,708	0,259	
	Zadruga	3,071	0,303	
Utjecaj ulaska u EU	d.o.o.	1,762	0,541	,134
	d.d.	2,492	0,718	
	obrt	3,143	0,309	

U tablici 3 vidljivo je da postoji samo jedna statistički značajna razlika u mišljenjima vezanim uz preradu pšenice ovisno o županiji u kojoj prerađivači rade. U gledištu *Tehnologija proizvodnje i gospodarstvo*, statistički značajno najpozitivnije mišljenje imaju ispitanici koji rade u Vukovarsko-srijemskoj županiji, dok najnegativnije mišljenje imaju oni koji posluju u Požeško-slavonskoj županiji. Potencijalni razlozi dobivenih razlika navedeni su ranije (ponajprije različito pedološko i agroklimatološko podneblje te različiti kapaciteti za preradu pšenice). Međutim, u konkretnom istraživanju provedenom na malom, ali u velikoj mjeri reprezentativnom uzorku (u mlinovima koji obavljaju čak 95% ukupne prerade pšenice u ciljanoj području), različit je i relativni omjer pravno ustrojbenih oblika u različitim županijama.

Tablica 3.

Razlike u različitim aspektima mišljenja vezanim uz preradu pšenice ovisno o županiji

Gledišta mišljenja	Županija	Arit. sred.	Std. Dev.	Kruskal-Wallis test (p)
Država – politika društvo – okoliš	OSJEČKO-BARANJSKA	3,051	0,323	,951
	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	2,889	0,000	
	BRODSKO-POSAVSKA	3,074	0,513	
	POŽEŠKO-SLAVONSKA	3,056	0,393	
Tehnologija gospodarstvo	OSJEČKO-BARANJSKA	3,081	0,500	,041
	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	3,778	0,157	
	BRODSKO-POSAVSKA	3,667	0,385	
	POŽEŠKO-SLAVONSKA	2,556	0,314	
Otkup – prodaja konkurencija	OSJEČKO-BARANJSKA	3,231	0,530	,617
	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	3,269	0,925	
	BRODSKO-POSAVSKA	2,846	0,769	
	POŽEŠKO-SLAVONSKA	2,500	0,816	
Razina poslovanja	OSJEČKO-BARANJSKA	3,129	0,695	,194
	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	3,000	1,061	
	BRODSKO-POSAVSKA	3,528	0,603	
	POŽEŠKO-SLAVONSKA	2,250	0,118	
Utjecaj ulaska u EU	OSJEČKO-BARANJSKA	2,533	0,772	,923
	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	2,929	0,505	
	BRODSKO-POSAVSKA	2,524	0,837	
	POŽEŠKO-SLAVONSKA	2,571	1,010	

U detaljnoj analizi odgovora na pojedinačna mišljenja/ocjene, u području mišljenja o preradi pšenice, za sve ispitanike zajedno (Balaž, 2015.), u tematskom području *Država – politika – društvo – okoliš* (makroekonomsko), uočljivo je da najvišu vrijednost medijana (5) ima mišljenje „RH ima preveliku birokraciju“, dok su najniže vrijednosti medijana (2) imale varijable: „Ocijenite utjecaj RH na produktivnost poslovanja poduzetnika“ i „Ocijenite razinu uporabe obnovljivih izvora energije u svojem poduzeću“. U tematskom području *Tehnologija – gospodarstvo*, razvidno je da najvišu vrijednost medijana (4) imaju varijable „Ocijenite razinu iskorištenja kapaciteta proizvodnje u svojem poduzeću“ i varijabla „Ocijenite potrebu uvođenja novih tehnologija u svojem poduzeću“ (Balaž, 2015.). Uvidom u sadržaj navedenih varijabli, osnovne

makroekonomske barijere su (po viđenju ispitanika) prevelika birokracija i niska razina uporabe obnovljivih izvora energije. S druge pak strane, razina iskorištenja kapaciteta proizvodnje je prilično velika, prema percepcijama ispitanika, ali jednako tako vjeruju da je prijeko potrebno uvesti nove tehnologije.

U tematskom području *Otkup – prodaja – konkurencija* (tj. tržišne tvrdnje), uočljivo je da najvišu vrijednost medijana (4) imaju varijable „S većim brojem proizvođača pšenice surađujemo dugi niz godina“ te „Ocijenite brojnost konkurenata na tržištu“, dok najniže vrijednosti medijana (2) imaju varijable „Ocijenite razinu suradnje s trgovačkim mrežama – lancima“ i „Ocijenite mogućnost ulaska gotovih proizvoda u trgovačke lance“ (Balaž, 2015). Drugim riječima, izgleda da se prerađivači pšenice više oslanjaju na postojeće suradnike, dok sumnjaju u mogućnost uspješne suradnje s trgovačkim mrežama – lancima te u mogućnost nošenja s tržišnom konkurencijom.

U tematskom području *Razina poslovanja* (tj. koncepcijske tvrdnje), najvišu vrijednost medijana (4) imaju varijable „Ocijenite razinu zadržavanja postojećih poslovnih partnera (proizvođača pšenice, trgovačkih mreža)“, „Ocijenite razinu kvalitete svojih proizvoda u odnosu na konkurenciju“ i varijabla „Ocijenite vjernost krajnjih potrošača vašim završnim proizvodima“. Najnižu vrijednost medijana (1,5) ima varijabla „Ocijenite razinu sudjelovanja svojeg poduzeća na međunarodnim tematskim sajmovima izvan RH“ (Balaž, 2015.). Drugim riječima, iako ispitanici smatraju da su krajnji potrošači kao i postojeći suradnici „vjerni“ njihovim proizvodima i partnerstvima te da imaju kvalitetne proizvode, po njihovu mišljenju previše rijetko posjećuju inozemne sajmove.

U tematskom području *Utjecaj ulaska u EU* na sektor prerade pšenice (tj. međunarodno okruženje), utvrđeno je da najveću (ali osrednju) vrijednost medijana (3) imaju varijable koje opisuju spremnost poduzeća za ulazak na tržište EU, procjenu pozitivnosti utjecaja ulaska RH u EU, razinu poznavanja tržišta brašna i uvjeta koji vladaju na tržištu EU, mogućnost prilagodbe poduzeća uvjetima koji vladaju na EU tržištu i ocjenu utjecaja ulaska u EU na budući razvoj poduzeća (Balaž, 2015.). Može se procijeniti da su prerađivači pšenice djelomično optimistični, ali i skeptični glede međunarodnog okruženja u EU.

Prosječno pozitivna mišljenja iskazana u tematskim gledištima vezanim uz preradu pšenice, ukazuju na djelomičnu usmjerenost prerađivača trendovima koji bi mogli omogućiti daljnje uspješno poslovanje, napredak agrotehnike i organizacije proizvodnje i prerade pšenice s agroekonomskog stanovišta. Naime, jedna od mogućih pretpostavki za uspješno uključivanje obiteljskih gospodarstava u ostvarivanje željenih ciljeva je promjena posjedovne strukture, s trendom drastičnog smanjenja broja sitnih posjeda (tj. gospodarstava), uz povećanje broja krupnijih (Petrač i Zmaić, 2005.). S tim u vezi, prerađivači u najmanjoj mjeri vjeruju da će utjecaj ulaska u EU bitno pridonijeti pozitivnim trendovima u preradi pšenice. Iako postoje ograničenja koja proizlaze iz međunarodnih ugovora i pravila vezanih uz pristup EU, intenzivnija uloga države može se očekivati u smjeru stimulacije pokretanja aktivnosti na području

poljoprivrednih ruralnih prostora (Franić, 2012.). Može se pretpostaviti i da su hrvatski poljoprivrednici donekle zabrinuti za svoju budućnost u uvjetima otvorenog europskoga tržišta, osobito zbog činjenice da u Hrvatskoj prevladavaju usitnjena, nekonkurentna i „staračka“ gospodarstva s visokim troškovima proizvodnje. Ovi trendovi, suprotni načelima ekonomije razmjera, utječu na povećanu bojazan od posljedica pridruživanja EU (Franić i sur., 2009.).

Zanimljivo je usporediti dobivena subjektivna mišljenja prerađivača s objektivnim podacima o preradi pšenice. Republika Hrvatska se s prosječnom godišnjom proizvodnjom pšeničnog brašna od 460.302 tona nalazi na 14. mjestu, od ukupno 23 izdvojene zemlje članice udruge „The European Flour Millers“ (Balaž, 2015.). Analizom razine prosječne proizvodnje po proizvodnoj jedinici (mlinu) za izdvojene zemlje članice, Republika Hrvatska je s vrijednošću od 2.423 tone tek na 20. mjestu u Europi, odnosno ima iskorištenost proizvodnih kapaciteta od 40%, čime je na začelju zajedno s Rumunjskom (Balaž, 2015.). Međutim, Hrvatska ima povoljne agroklimatološke uvjete koji omogućuju visokokvalitetnu proizvodnju pšenice. Primjenom simulacijskog modela DRC-analize (Domestic Resource Cost)¹, Balaž (2015.) je pokazao da uz optimistični scenarij u budućnosti, tj. u situaciji predviđenog smanjenja broja mlinova, odnosno troškova onih koji ostanu obavljati djelatnost, prihodi ostaju isti, ali se troškovi znatno smanjuju, pa vrijednost koeficijenta DRC ukazuje na konkurentno poslovanje sektora prerade pšenice u takvim insceniranim uvjetima. Drugim riječima, prostora za povećanje proizvodnje pšeničnog brašna ima, uz uvjet prihvaćanja suvremenih trendova u proizvodnji, odnosno prilagodbi postojećim tržišnim uvjetima u Europskoj uniji. Prema evidencijama Ministarstva poljoprivrede RH (2013.), 10 najvećih mlinara proizvede 70% domaćeg brašna (od oko 400.000 tona), a 5 najvećih uvoznika uveze 73% brašna iz uvoza (od oko 2.200 tona). Navedeni prikupljeni i analizirani podaci upućuju na mogućnost da zadržavanje postojeće proizvodnje i prerade pšenice može osigurati zapošljavanje i određenu razinu gospodarske stabilnosti u ruralnom, istraživanjem obuhvaćenome području (Balaž, 2015.).

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem o izabranim obilježjima prerade pšenice na području istočne Hrvatske, ukazuju na percepciju trenutnog stanja u ovom izdvojenom prerađivačkom segmentu. Među ograničenjima istraživanja, ističemo da različitost mišljenja može biti uzrokovana brojnim čimbenicima, kao što su različiti sustava obrade tla u proizvodnji pšenice u pojedinim regijama istočne Hrvatske, ali i unutar iste regije (Košutić i sur., 2005.; 2006.), s vjerojatnim refleksijama na preradu pšenice. S druge pak strane, s obzirom na to da je ispitan relativno mali uzorak ispitanika, koji je uslijed toga i nehomogen po različitim relevantnim čimbenicima (županije, pravno ustrojbeni oblici). Nadalje, moguće je da se metodom pisane ankete mogao dobiti samo manji broj relevantnih informacija o željenom predmetu mjerenja. Stoga bi se buduća

¹ Metoda Domestic Resource Cost (DRC) mjeri konkurentnost na međunarodnom tržištu, uspoređujući troškove domaćih resursa korištenih u proizvodnji dobara s dobivenom dodatnom vrijednosti tih dobara, gdje bi dodana vrijednost trebala biti veća od troškova korištenih resursa.

istraživanja moglo proširiti ne samo odabirom većeg uzorka ispitanika, nego i uvrštavanjem većeg broja agroekonomskih pokazatelja u interakciji s preradom pšenice. U metodološkom pogledu, više informacija o predmetu mjerenja moglo bi se dobiti metodom usmenog polustrukturiranog intervjua.

4. ZAKLJUČAK

Među svim gledištima mišljenja o preradi pšenice pronađene su u principu pozitivne povezanosti, od kojih su četiri i statistički značajne pa se mišljenja o različitim aspektima vezanim uz preradu pšenice u ispitanika mogu procijeniti relativno ujednačenima. Najveći broj statistički značajnih korelacija pronađen je za varijablu *Otkup – prodaja – konkurencija* (čak s trima varijablama: *Utjecaj ulaska u EU, Tehnologija i gospodarstvo te Razina poslovanja*). Od 25 mogućih korelacija različitih gledišta mišljenja vezanih uz preradu pšenice s izabranim agroekonomskim pokazateljima, statistički značajna je samo jedna (između gledišta *Tehnologija i gospodarstvo te troškova materijala proizvodnje brašna* za 2012. godinu). Samo je jedna statistički značajna razlika pronađena u mišljenjima vezanim uz preradu pšenice, ovisno o županiji u kojoj prerađivači rade. U gledištu *Tehnologija proizvodnje i gospodarstvo* najpozitivnije mišljenje imaju ispitanici koji rade u Vukovarsko-srijemskoj županiji, a najnegativnije mišljenje oni iz Požeško-slavonske županije. Također, samo je jedna statistički značajna razlika u mišljenjima vezanim uz preradu pšenice, ovisno o pravno ustrojbenom obliku. U gledištu *Tehnologija proizvodnje i gospodarstvo* najpozitivnije mišljenje imaju ispitanici koji rade u obliku obrta, a najnegativnije imaju oni koji posluju u obliku d.o.o.. Rezultati daju uvid u mišljenja prerađivača pšenice, a zajedno s ovim (i dodatnim) agroekonomskim pokazateljima, djelomično mogu poslužiti za osmišljavanje, doradu ili barem promijenjen način prezentiranja mjera za stimuliranje konkurentnije prerade pšenice u istraživanim regijama.

LITERATURA

Balaž, D. (2015), Konkurentnost hrvatske proizvodnje i prerade pšenice na tržištu Europske unije. Doktorska disertacija. Osijek: Poljoprivredni fakultet.

Bezić H., Cerović Lj., Galović T. (2011), Promjene u konkurentskim prednostima prerađivačke industrije Hrvatske. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, 29(2): 465–487.

Buturac, G. (2009) , Strukturna obilježja izvoza i uvoza hrvatske prerađivačke industrije. Ekonomski pregled, 60 (9-10): 432 – 457.

Chizari, M., Noroozi, O. (2008): Attitudes of Nahavand Township, Iran Wheat Farmers Toward On Farm Water Management (OFWM). American-Eurasian Journal of Agriculture & Environmental Science, 3(2): 233 – 240.

Egan, L.C., Santos, L.R., Bloom, P.T. (2007), The Origins of Cognitive Dissonance: Evidence From Children and Monkeys. *Psychological Science*, 18(11): 978 – 983.

Fallah, R., Armin, M., Tajabadi, M. (2012), A Study of Attitudes and determinant Factors in Insurance Development for Strategic Agricultural Products. *Technical Journal of Engineering and Applied Sciences*, 2(2): 44 – 50.

Fereshteh, G.H.G., Mirakzadeh, A. (2012), Analyzing of Agricultural Wheat Farmers Behavior Related to Agricultural Advisory Services. *World Applied Sciences Journal* 16 (9): 1321 – 1328.

Franić, R. (2012), Hrvatska poljoprivreda u Europskoj uniji - problem ili rješenje? U: Hrvatska u EU: kako dalje? (ur. Puljiz, V., Ravlić, S., Visković, V.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo „Mika Tripalo“. Pp 161 – 187.

Franić, R., Kumrić, O., Hadelan, L. (2009), Utjecaj pridruživanja Europskoj uniji na strateške planove obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, *Agronomski glasnik* 2; 161 – 176.

Krall, J. M., Delaney, R. H., Taylor, D. T. (1991), Survey of nonirrigated crop production practices and attitudes of wyoming producers. *Journal Of Agronomic Education*. 20(2): 120 – 122.

Košutić, S., Filipović, D., Gospodarić, Z., Husnjak, St., Kovačev, I., Čopce, K. (2005), Impact of Different Soil Tillage Systems on Maize, Winter Wheat and Soybean Production on Albic Luvisol in North-West Slavonia. *Journal of central European agriculture*, 6(3): 241 – 248.

Košutić, S., Filipović, D., Gospodarić, Z., Husnjak, S., Zimmer, R, Kovačev, I. (2006): Usporedba različitih sustava obrade tla u proizvodnji soje i ozime pšenice u Slavoniji. *Agronomski glasnik*, 5: 381 – 392.

Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske (2013), Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2012. godini (Zeleno izvješće 2013.) <http://www.mps.hr/default.aspx?id=9567>

Petrač, B. (1998), Projekcija proizvodnje i potrošnje pšenice u funkciji dugoročnog razvoja poljodjelstva Hrvatske. *Ekonomski vjesnik*, 9, 1-2; 27 – 32.

Petrač, B., Zmaić K. (2005): Veličina poljoprivrednog gospodarstva u funkciji razvitka hrvatske poljoprivrede. *Ekonomski vjesnik* 17(1-2), 53 – 59.

Rašić-Bakarić, I., Vizek, M. (2010), Analiza konkurentnosti i strukturnih obilježja prerađivačke industrije Republike Hrvatske, *Ekonomski pregled*, 61(5-6): 241 – 270.

Sopek, P. (2011), Procjena utjecaja pristupanja Europskoj Uniji na hrvatski proračun. *Newsletter – Povremeno glasilo Instituta za javne financije*, 59: 1 – 11.

Šundalić, A. (2009), Ruralni prostor i društvena struktura - novi identitet Slavonije i Baranje. *Ekonomski vjesnik*, 22(1): 11 – 22.

Ugarčić-Hardi, Ž. (2002), Proizvodnja i tehnološka kvaliteta namjenskih sorti pšenica na području Slavonije i Baranje, *Završno izvješće projekta 113 011*, Osijek: Prehrambeni fakultet.

Vrbanus, M. (2012), Proizvodnja pšenice, ječma i zobi u osječkom okrugu od 1707. do 1712.. *Scrinia Slavonica*, 12(1): 27 – 94.

Prilog – anketa

Prerada pšenice:

Županija:

Molimo za čestice s rednim brojevima 3, 4, 5, 16 i 19, na skali od 1 do 5 ocijenite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama, sa značenjima (1 – uopće se ne slažem, 2 – u maloj mjeri se slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – u velikoj mjeri se slažem, 5 – u potpunosti se slažem, 00 – ne znam/bez odgovora). Za preostale čestice (među prvih 50 čestica), po svojem mišljenju ocijenite stupanj utjecaja, razine i drugih procjenjivanih atributa, u rasponu od 1 do 5, sa značenjima (1 – vrlo malo ili nimalo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – puno, 5 – najveći ili iznimno velik, 00 – ne znam/bez odgovora).

Red. Br.	Tvrdnja	Stupanj suglasnosti:
Država – politika – društvo – okoliš:		
1.	Ocijenite utjecaj RH na produktivnost poslovanja poduzetnika	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
2.	Ocijenite pozitivan utjecaj RH na razvoj prehrambene industrije	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
3.	Važeći propisi (Zakoni i Pravilnici), primjenjivi su za uspješno obavljanje poslovanja	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
4.	RH ima preveliku birokraciju	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
5.	Potrošači u RH radije kupuju robu domaćih proizvođača	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
6.	Ocijenite utjecaj države pri reguliranju sektora prerade pšenice	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
7.	Ocijenite utjecaj tržišta pri reguliranju sektora prerade pšenice	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
8.	Ocijenite utjecaj korupcije na razvoj sektora prerade pšenice	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
9.	Ocijenite nivo uporabe obnovljivih izvora energije u svojem poduzeću	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
Tehnologija – gospodarstvo:		
10.	Ocijenite tržišnu konkurentnost domaće mlinske industrije	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
11.	Ocijenite tehnološku razinu strojeva koju primjenjujete u proizvodnji	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
12.	Ocijenite nivo iskorištenja kapaciteta proizvodnje u svojem poduzeću	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
13.	Ocijenite potrebu uvođenja novih tehnologija u svojem poduzeću	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
14.	Ocijenite mogućnost poboljšanja tehnološke razine proizvodnje u sljedećem periodu (oko 5 godina)	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
15.	Ocijenite potencijal mlinske industrije u RH	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
16.	Pozitivnog sam mišljenja po pitanju razvoja domaće mlinske industrije u budućnosti	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
17.	Ocijenite kapacitete prerade pšenice u RH u odnosu na susjedne države	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
18.	Ocijenite utjecaj domaćih makroekonomskih trendova na razvoj sektora prerade pšenice	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
Otkup – prodaja – konkurencija:		

19.	S većim brojem proizvođača pšenice surađujemo dugi niz godina	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
20.	Ocijenite nivo poslovne suradnje (proizvođači – prerađivači) pšenice	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
21.	Ocijenite prosječan nivo kakvoće pšenice (sirovine) koji se koristi u proizvodnji	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
22.	Ocijenite prodajne rezultate svojih završnih proizvoda	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
23.	Ocijenite nivo suradnje s trgovačkim mrežama – lancima	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
24.	Ocijenite mogućnost ulaska gotovih proizvoda u trgovačke lance	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
25.	Ocijenite ovisnost proizvodnje o utjecaju trgovačkih mreža	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
26.	Ocijenite uvjetovane prodajne zahtjeve trgovačkih mreža	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
27.	Ocijenite prilagodljivost svoje proizvodnje tržištu	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
28.	Ocijenite brojnost konkurenata na tržištu	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
29.	Ocijenite poslovne odnose s konkurencijom	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
30.	Ocijenite poslovnu korektnost konkurentskih poduzeća	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
31.	Ocijenite analitičko praćenje slabosti i snage konkurencije	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
Razina poslovanja:		
32.	Ocijenite povećanje tržišnog udjela svojeg poduzeća u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
33.	Ocijenite nivo prodaje u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
34.	Ocijenite nivo povrata na ulaganja u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
35.	Ocijenite nivo zadovoljavanja prodajnih ciljeva svojeg poduzeća u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
36.	Ocijenite financijsko poslovanje u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
37.	Ocijenite ukupan poslovni rezultat u protekloj godini	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
38.	Ocijenite nivo zadržavanja postojećih poslovnih partnera (proizvođača pšenice, trgovačkih mreža)	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
39.	Ocijenite nivo kakvoće svojih proizvoda u odnosu na konkurenciju	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
40.	Ocijenite vjernost krajnjih potrošača vašim završnim proizvodima	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
41.	Ocijenite razvoj novih proizvoda u odnosu na konkurenciju	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
42.	Ocijenite nivo fluktuacije zaposlenika u svojem poduzeću	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
43.	Ocijenite netoprofitnu stopu svojeg poduzeća u odnosu na konkurenciju	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
Utjecaj ulaska u EU:		
44.	Ocijenite nivo sudjelovanja svojeg poduzeća na međunarodnim tematskim sajmovima izvan RH	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 00
45.	Ocijenite nivo sudjelovanja svojeg poduzeća na međunarodnim	1 – 2 – 3 – 4 – 5

	tematskim sajmovima u RH	- 00
46.	Ocijenite pozitivan utjecaj ulaska RH u EU, na sektor prerade pšenice	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 00
47.	Ocijenite nivo poznavanja tržišta brašna i uvjeta koji vladaju na tržištu EU	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 00
48.	Ocijenite spremnost svojeg poduzeća za ulazak na tržište EU	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 00
49.	Ocijenite mogućnost prilagodbe svojeg poduzeća uvjetima koji vladaju na tržištu EU	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 00
50.	Ocijenite utjecaj ulaska u EU na budući razvoj svojeg poduzeća	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 00

U sljedećoj grupi pitanja stavite oznaku x kod pripadajućeg odgovora.

	Označite pravno ustrojbeni oblik:	Upišite oznaku /procijenjeni broj:
51.	1. OPG	
	2. ZADRUGA	
	3. D.O.O.	
	4. D.D.	
	5. OBRT	
59.	Unesite ukupan iznos troškova po jedinici završnog proizvoda (brašno) u 2012. godini KN
60.	Unesite ukupan iznos troškova materijala proizvodnje brašna u 2012. godini (osnovni i pomoćni materijali, energija, ambalaža, inventar i sl.) KN
61.	Unesite iznos troškova sredstava za rad u 2012. godini (amortizacija, troškovi održavanja imovine, premije osiguranja, kamate na kredite, troškovi čuvanja objekta i opreme). KN
62.	Unesite iznos troškova radne snage u 2012. godini KN

Davor Balaž, Ph. D.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture
E-mail: davor.balaz@gmail.com

Krunoslav Zmaić, Ph. D.

Full Professor
Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture
E-mail: kzmaic@pfos.hr

Joško Sindik, Ph. D.

Senior Research Associate
Institut za antropologiju, Zagreb
E-mail: josko.sindik@inantro.hr

ANALYSIS OF OPINIONS OF WHEAT FLOUR PRODUCERS IN EASTERN CROATIA WITH RESPECT TO SELECTED AGROECONOMICAL INDICATORS

Abstract

The overall objective of the study was to determine opinions on the agro-economic issues related to processing of wheat. The survey included a total of 18 mills of various processing capacities and year of built in four counties in eastern Croatia, aiming to collect data on the facts, the conditions of production and sales, to observe the market situation in this separate sector on the Croatian market. Data were collected by means of a conveniently constructed questionnaire. We have focused primarily on the characteristics of opinions of the wheat processors, in thematic areas: State-politics-society-environment, Economy and technology, Purchase-sale-competition, Business level and Impact of EU integration. Descriptive characteristics of these thematic areas have been explored and their correlations and differences have been determined in relation to the business form and the county in which the processors operate.

Key words: flour, costs, questionnaire, production

JEL classification: Q12, Q13

